



Judikatūras krājums

Lieta C-365/21

MR

pret

Generalstaatsanwaltschaft Bamberg

(Oberlandesgericht Bamberg lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Tiesas (piektā palāta) 2023. gada 23. marta spriedums

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās – Konvencija, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu – 54. pants – *Ne bis in idem* princips – 55. panta 1. punkta b) apakšpunkts – Izņēmums no *ne bis in idem* principa piemērošanas – Noziedzīgs nodarījums pret valsts drošību vai citām tikpat būtiskām dalībvalsts interesēm – Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pants – *Ne bis in idem* princips – 52. panta 1. punkts – *Ne bis in idem* principa ierobežojumi – Tādas valsts deklarācijas saderība, kas paredz izņēmumu no *ne bis in idem* principa – Noziedzīga organizācija – Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu

1. *Tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās – Protokols, ar ko iekļauj Šengenas “acquis” – Konvencija, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu – “Ne bis in idem” princips – Piemērošanas nosacījums – Tie paši nodarījumi – Jēdziens – Faktisko nodarījumu identiskums – Identiskuma novērtējums, kas ietilpst valsts iestāžu kompetencē (Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pants; Konvencijas, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu, 54. pants)*

(skat. 31.–39. punktu)

2. *Tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās – Protokols, ar ko iekļauj Šengenas “acquis” – Konvencija, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu – “Ne bis in idem” princips – Izņēmums – Noziedzīgs nodarījums pret drošību vai citām dalībvalsts būtiskām interesēm – Ierobežojums – Nosacījumi – Likumā paredzēts ierobežojums – Principa būtības ievērošana – Samērīguma principa ievērošana – Spēkā esamība, ņemot vērā LESD 50. pantu (Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pants un 52. panta 1. punkts, Konvencijas, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu, 54. pants, 55. panta 1. punkta b) apakšpunkts un 56. pants)*

(skat. 46.–50., 52., 53., 56.–67. punktu un rezolutīvās daļas 1. punktu)

3. *Tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās – Protokols, ar ko iekļauj Šengenas “acquis” – Konvencija, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu – “Ne bis in idem” princips – Dalībvalsts deklarācija par to, ka tai šis princips nav saistošs noziedzīga nodarījuma pret tās drošību vai citām būtiskām interesēm gadījumā – Deklarācija, kurā ietilpst arī dalība*

noziedzīgā organizācijā, kas iesaistījusies vienīgi noziedzīgos nodarījumos pret īpašumu – Pieļaujamība – Nosacījumi
(Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pants un 52. panta 1. punkts, Konvencijas, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu, 54. pants un 55. panta 1. punkts)

(skat. 74.–81., 83. punktu un rezolutīvās daļas 2. punktu)

Rezumējums

MR, Izraēlas pilsoni, kura pēdējā dzīvesvieta bija Austrijā, 2020. gada septembrī notiesāja Austrijas tiesa un piesprieda brīvības atņemšanas sodu uz četriem gadiem par krāpšanu lielā apmērā profesionālās darbības ietvaros un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Pēc tam, kad MR bija izcietis daļu no šī soda un atlikušais sods tika aizstāts ar nosacītu sodu, MR tika apcietināts Austrijā, lai viņu nodotu Eiropas apcietināšanas ordera, ko 2020. gada decembrī attiecībā uz viņu bija izdevusi Vācijas tiesa par noziedzīgas organizācijas izveidi un krāpšanu ar finanšu ieguldījumiem, izpildei.

Ar 2021. gada marta rīkojumu MR prasība par Eiropas apcietināšanas orderi tika noraidīta, pamatojoties uz to, ka abu tiesvedību pamatā esošie nodarījumi atšķiras, tātad Šengenas konvencijā¹ nostiprinātais *ne bis in idem* princips nav piemērojams. Pakārtoti tika norādīts, ka MR tiek saukts pie atbildības par noziedzīgu nodarījumu, uz kuru attiecas deklarācija, ko Vācijas Federatīvā Republika iesniedza, ratificējot Šengenas konvenciju. Ņemot vērā šo deklarāciju, minētajai dalībvalstij nav saistošs *ne bis in idem* princips situācijās, kad nodarījumi, uz kuriem attiecas ārvalsts spriedums, ir noziedzīgi nodarījumi pret Vācijas valsts drošību vai citām tikpat būtiskām interesēm².

Šādos apstākļos iesniedzējtiesai, kurā celta prasība pārskatīt minēto rīkojumu, rodas jautājums, vai Šengenas konvencijā dalībvalstīm piešķirtā atļauja iesniegt šādu deklarāciju ir saderīga ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – "Harta") 50. pantu, kurā nostiprināts *ne bis in idem* princips. Apstiprinošas atbildes gadījumā tā vaicā, vai šāda deklarācija var attiekties arī uz noziedzīgām organizācijām, kas izdara vienīgi noziedzīgus nodarījumus pret īpašumu.

Tiesa uz abiem jautājumiem atbild apstiprinoši un precizē apstākļus, kādos aplūkotās deklarācijas tvērumā var ietilpst šāda veida noziedzīga organizācija.

Tiesas vērtējums

Pirmkārt, Tiesa, vienlaicīgi apstiprinot Šengenas konvencijas tās normas spēkā esamību, kurā paredzēta iespēja iesniegt attiecīgo deklarāciju³, ņemot vērā Hartas 50. pantu, vispirms konstatē, ka minētā Šengenas konvencijas norma ir šajā Hartas pantā paredzēto pamattiesību ierobežojums. Tomēr šādu ierobežojumu var pamatot, ja tas noteikts tiesību aktos un ja tas

¹ Šengenas *acquis* – Konvencija, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu (1985. gada 14. jūnijs) starp Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas valdību un Francijas Republikas valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām (OV 2000, L 239, 19. lpp.), kura parakstīta Šengēnā 1990. gada 19. jūnijā un stājusies spēkā 1995. gada 26. martā (turpmāk tekstā – "Šengenas konvencija"). *Ne bis in idem* princips ir paredzēts Šengenas konvencijas 54. pantā, kurā noteikts, ka "personu, kuras sakarā vienā Līgumslēdzējā Pusē ir pieņemts galīgais tiesas spriedums, nedrīkst par to pašu nodarījumu saukt pie atbildības citā Līgumslēdzējā Pusē, ar noteikumu, ka notiesāšanas gadījumā sods jau ir izciests, to izcieš vai to vairs nevar izpildīt atbilstīgi tās Līgumslēdzējas Puses tiesību aktiem, kurā spriedums pieņemts."

² Iespēja iesniegt šādu deklarāciju ir paredzēta Šengenas konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktā.

³ Skat. Šengenas konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu.

respektē šo tiesību būtību⁴. Turklāt, ievērojot samērīguma principu, šim ierobežojumam patiešām ir jāatbilst vispārējo interešu mērķiem, ko atzinusi Savienība, vai vajadzībai aizsargāt citu personu tiesības un brīvības⁵.

Šādā kontekstā Tiesa atgādina, ka *ne bis in idem* principa ierobežojums atbilst Hartas 50. panta būtībai, ja šis ierobežojums pieļauj vienīgi to, ka persona no jauna tiek saukta pie atbildības un sodīta par tiem pašiem nodarījumiem, lai sasniegtu atšķirīgu mērķi. Šajā ziņā Šengenas konvencijā⁶ paredzētais izņēmums no minētā principa ir piemērojams tikai tad, ja nodarījums, par kuru taisīts ārvalsts tiesas spriedums, ir noziedzīgs nodarījums pret drošību vai citām tikpat būtiskām tās dalībvalsts interesēm, kura vēlas šo izņēmumu izmantot. Uzskatīdama, ka jēdziens “valsts drošība” ir pielīdzināms šim pašam jēdzienam, kā tas paredzēts [LES 4. panta 2. punktā]⁷, Tiesa uzsver, ka valsts drošība atbilst primārajām interesēm aizsargāt valsts pamatfunkcijas un sabiedrības pamatintereses. No tā izriet, ka noziedzīgiem nodarījumiem, attiecībā uz kuriem, Šengenas konvencijā ir atļauts izņēmums no minētā principa, ir jābūt tādiem, kas ietekmē pašu dalībvalsti. Tas pats attiecas uz noziedzīgajiem nodarījumiem pret citām tikpat būtiskām dalībvalsts interesēm. Tāpēc Šengenas konvencijas apstrīdētā norma⁸ atbilst *ne bis in idem* principa būtībai, ciktāl tā minētajai dalībvalstij, kas izmanto šo principu, atļauj apkarot noziedzīgus nodarījumus, kuri ietekmē pašu dalībvalsti un, šādi rīkojoties, sasniegt mērķus, kas noteikti atšķiras no tiem, kādēļ apsūdzētā persona jau ir notiesāta citā dalībvalstī.

Turklāt attiecībā uz samērīguma principu, iespējamība pamatot *ne bis in idem* principa ierobežojumu ir jāizvērtē, izsverot iejaukšanās, ko rada šāds ierobežojums, smagumu un pārbaudot, vai vispārējo interešu mērķa nozīmīgums, kas ir šī ierobežojuma pamats, ir atbilstošs šim smagumam. Šajā ziņā iepriekš minētajā Šengenas konvencijas normā⁹ paredzētā iespēja ir piemērojama, lai sasniegtu dalībvalsts vispārējo interešu mērķi apkarot tās drošības vai citu tikpat būtisku interešu apdraudējumu.

Visbeidzot – ņemot vērā šādu apdraudējumu raksturu un īpašo smaguma pakāpi, šī vispārējo interešu mērķa nozīmīgums pārsniedz vispārēju noziedzības apkarošanas mērķu nozīmīgumu, pat ja noziegumi ir smagi. Šāds mērķis līdz ar to var attaisnot pasākumus, kuri ietver tādu iejaukšanos pamattiesībās, kas nebūtu atļauta, lai sauktu pie atbildības un uzliktu sodus par noziedzīgiem nodarījumiem vispārīgi.

Otrkārt, Tiesa konstatē, ka Šengenas konvencijai¹⁰ kopsakarā ar Hartu¹¹ nav pretrunā dalībvalsts, kas iesniegusi deklarāciju atbilstoši Šengenas konvencijai, tiesu sniegtā minētās deklarācijas interpretācija, saskaņā ar kuru šai dalībvalstij nav saistošas Šengenas konvencijas normas, kurās nostiprināts *ne bis in idem* princips¹², ciktāl šīs normas attiecas uz noziedzīgu nodarījumu, kas izpaužas kā noziedzīgas organizācijas izveide, ja noziedzīgā organizācija, kurā ir piedalījusies persona, kas tiek saukta pie atbildības, ir izdarījusi vienīgi noziedzīgus nodarījumus pret īpašumu, ciktāl šādas kriminālvajāšanas mērķis – ņemot vērā šīs organizācijas darbības – ir sodīt par drošības vai citu tikpat būtisku minētās dalībvalsts interešu apdraudējumu.

⁴ Skat. Hartas 52. panta 1. punkta pirmo teikumu.

⁵ Skat. Hartas 52. panta 1. punkta otro teikumu.

⁶ Skat. it īpaši Šengenas konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu.

⁷ Šis princips ir nostiprināts LES 4. panta 2. punktā.

⁸ Skat. Šengenas konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu.

⁹ Skat. Šengenas konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu.

¹⁰ Tiesa atsaucas uz Šengenas konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu.

¹¹ Skat. Hartas 50. pantu un 52. panta 1. punktu.

¹² Skat. Šengenas konvencijas 54. pantu.

Šajā ziņā Tiesa norāda, pirmām kārtām, ka Šengenas konvencijā¹³ paredzētais izņēmums attiecas uz tādiem noziedzīgiem nodarījumiem kā spiegošana, nodevība vai smagi pārkāpumi pret valsts iestāžu darbību, kuri pēc to rakstura ir saistīti ar drošību vai citām tikpat būtiskām attiecīgās dalībvalsts interesēm. Tomēr no tā neizriet, ka šī izņēmuma piemērošanas joma attiecas tikai uz šādiem pārkāpumiem. Nevar izslēgt, ka kriminālvajāšana par noziedzīgiem nodarījumiem, kurus veidojošie elementi neietver tieši valsts drošības vai citu tikpat būtisku dalībvalsts interešu apdraudējumu, arī var ietilpt šajā izņēmumā, ja, ņemot vērā apstākļus, kādos minētie noziedzīgie nodarījumi izdarīti, var pamatoti pierādīt, ka kriminālvajāšanas par attiecīgajiem nodarījumiem mērķis ir apkarot valsts drošības vai citu tikpat būtisku dalībvalsts interešu apdraudējumu.

Otrām kārtām, kriminālvajāšanai par noziedzīgu nodarījumu, kas minēts deklarācijā, ar kuru īsteno Šengenas konvencijā¹⁴ paredzēto iespēju, ir jāattiecas uz to pašu nodarījumu, kas īpaši smagi skar pašu attiecīgo dalībvalsti. Tomēr ne visas noziedzīgās organizācijas kā tādas noteikti apdraud drošību vai citas tikpat būtiskas attiecīgās dalībvalsts intereses. Tādējādi par noziedzīgu nodarījumu, kas izpaužas kā noziedzīgas organizācijas izveide, kriminālvajāšanu saskaņā ar izņēmumu no *ne bis in idem* principa var sākt tikai attiecībā uz tādām organizācijām, kuru rīcība, ņemot vērā to raksturojošos elementus, var tikt uzskatīta par minēto apdraudējumu veidojošu rīcību.

Šajā kontekstā – attiecībā uz to, kāda nozīme piešķirama apstāklim, ka noziedzīga organizācija iesaistās vienīgi noziedzīgos nodarījumos pret īpašumu, Tiesa precizē – lai šādas organizācijas rīcību kvalificētu par tādu, kas apdraud drošību vai citas attiecīgās dalībvalsts tikpat būtiskas intereses, ir jāņem vērā ar šīm darbībām attiecīgajai dalībvalstij radītais kaitējuma smagums. Turklāt šai rīcībai, lai kāds arī būtu minētās organizācijas faktiskais nodoms un, neraugoties uz sabiedriskās kārtības apdraudējumu, kas raksturīgs jebkuram noziedzīgam nodarījumam, ir jābūt ietekmei uz pašu dalībvalsti.

¹³ Skat. Šengenas konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu.

¹⁴ Skat. Šengenas konvencijas 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu.